

POSTANOWIENIE

Dnia 15 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)
SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)
SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania E. Spółki z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem M. M.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 listopada 2023 r.,
zażalenia odwołującej się Spółki na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 28 października 2022 r., sygn. akt III AUa 1456/21,

- 1. oddała zażalenie,**
- 2. wniosek o zwrot kosztów postępowania zażaleniowego
pozostanie do rozstrzygnięcia w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie uwzględnił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie i wyrokiem z 28 października 2022 r. uchylił orzeczenie Sądu Okręgowego w Warszawie z 10 maja 2021 r. oraz przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd organu rentowego, że zaskarżona decyzja, którą organ rentowy ustalił, że ubezpieczona podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako

pracownik u płatnika składek E. sp. z o.o. nie mieści się w katalogu decyzji, wobec których możliwe jest wydanie orzeczenia kasatoryjnego na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Nie była to decyzja dotycząca zobowiązania ubezpieczonej, ustalająca wymiar tego zobowiązania ani obniżająca jej świadczenie. Konsekwencją uprawomocnienia się tej decyzji byłoby dopiero wydanie decyzji ustalającej ewentualne zobowiązania i to nie osoby ubezpieczonej, ale płatnika składek.

W sprawie na skutek błędnej wykładni art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Sąd Okręgowy wadliwie odstąpił od merytorycznej oceny sprawy i wydania orzeczenia odnośnie do zaskarżonej decyzji (na podstawie art. 477¹⁴ § 1 lub 2 k.p.c.), a więc nie rozpoznał istoty sprawy.

W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżone orzeczenie (które należy traktować jako wyrok) i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

W zażaleniu zarzucono rażące naruszenie przepisów postępowania tj. art. 477^{14a} w zw. z art. 477¹¹ k.p.c. poprzez nieuchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji Organu rentowego oraz nieprzekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio Organowi rentowemu, podczas gdy Organ rentowy rażąco naruszył przepisy o postępowaniu administracyjnym i nie przeprowadził postępowania administracyjnego w stosunku do wszystkich podmiotów, które powinny być jego stroną tj. aktualnego pracodawcy oraz podmiotów współpracujących z Ubezpieczoną na podstawie umowy cywilnoprawnej. Jako stronę postępowania i decyzji oznaczył jedynie Spółkę, która nigdy nie zatrudniała i nie współpracowała z Ubezpieczoną. W szczególności brak oznaczenia aktualnego pracodawcy i jednocześnie płatnika składek tj. podmiotu E.1 sp. z o.o., jako strony decyzji administracyjnej, uniemożliwiło mu branie czynnego udziału zarówno w postępowaniu prowadzonym przez Organ rentowy, jak i w postępowaniu sądowym, jako strona. W konsekwencji tego, w ślad za rażąco błędnym oznaczeniem stron w postępowaniu administracyjnym, także Sąd Apelacyjny pozbawił zarówno E.1 sp. z o.o., jak i innych płatników składek, którzy powinni być stroną postępowania, możliwości obrony swych praw. Powyższe niewątpliwie uzasadnia konieczność wyeliminowania z obrotu prawnego rażąco wadliwej decyzji Organu rentowego oraz konieczność wydania przez Organ

rentowy właściwej decyzji, po uprzednim przeprowadzeniu prawidłowego postępowania przed Organem rentowym, z udziałem wszystkich stron tegoż postępowania. Jednocześnie wskazano, że przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji nie doprowadzi do usunięcia uchybień popełnionych przez Organ rentowy, w szczególności nie zapewni podmiotowi E.1 sp. z o.o. możliwości udziału w tym postępowaniu na prawach strony. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (zgodnie z art. 394 § 3 k.p.c.) oraz przyjęcie, że Sąd drugiej instancji powinien uchylić wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego, a następnie przekazać sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio Organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. oraz zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie na rzecz Spółki kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany wniósł o oddalenie zażalenia i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie uzasadnia wniosku skarżącego o przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c.

Wskazana w zażaleniu podstawa zaskarżenia – art. 477^{14a} w związku z art. 477¹¹ k.p.c. – wykracza poza zakres kontroli Sądu Najwyższego na obecnym etapie sprawy. Podstawą procesowego orzeczenia Sądu Okręgowego był art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Sąd Apelacyjny ocenił to negatywnie, czyli za nieuprawnione i nieuzasadnione uznał zastosowanie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Tylko ta podstawa może podlegać kontroli w trybie zażalenia przed Sądem Najwyższym, czyli uchylenie orzeczenia Sądu pierwszej instancji ze względu na zastosowanie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Rzecz w tym, że podstawą uchylenia decyzji i orzeczenia Sąd Okręgowego nie były art. 477^{14a} w zw. z art. 477¹¹ k.p.c., a tylko odrębna i szczególna regulacja z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. W trybie obecnie dopuszczalnego zażalenia tylko ta podstawa podlegała kontroli, gdyż tak wąski zakres kontroli wynika właśnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Wprawdzie Sąd Okręgowy wskazał ogólnie na

pominięcie przez organ rentowy art. 28 k.p.a., art. 64 k.p.a. oraz art. 38a ust. 1 w zw. z art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z tezą, że naruszenie tych przepisów nie może być sanowane na etapie procesu przed sądem powszechnym, to nie zmienia to oceny, że jedyną podstawą uchylenia decyzji był art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Podstawą tą nie mógł być art. 477^{14a} k.p.c., gdyż przepis ten nie może być stosowany przez sąd pierwszej instancji. Potwierdza to wyjątkowość i zakresową odrębność art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Z tej przyczyny przedmiotem kontroli orzeczenia Sądu Okręgowego nie była zatem ocena czy pozwany organ przeprowadził właściwe postępowanie w stosunku do wszystkich podmiotów, które powinny być jego stroną. Innymi słowy art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nie jest regulacją, która otwierałaby możliwość oceny w tym zakresie. Sprawa będzie rozpoznawana przez Sąd Okręgowy, który samodzielnie powinien zdecydować o kwestiach podmiotowych wskazanych w obecnym zażaleniu, czyli o udziale w sprawie drugiej spółki, z uwagi na to, że odwołanie przysługuje do sądu ubezpieczeń społecznych i sąd pierwszej instancji jest gospodarzem procesu co odnosi się również do stosowania art. 477¹¹ k.p.c. Sąd Najwyższy nie zastępuje w tej roli Sądu powszechnego rozpoznającego odwołanie od decyzji organu rentowego i prowadzącego postępowanie. Niemniej przepis art. 477¹¹ k.p.c. obowiązuje niezależnie od tego, kogo organ rentowy wskazał w decyzji za stronę postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 2021 r., I USKP 26/21).

Natomiast co do oceny zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., to należy uznać je za prawidłowe. Kwestia nie jest nowa. Na tle art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Sąd Najwyższy nie uwzględnił zażaleń skarżącej w podobnych sprawach (postanowienia: z 4 października 2022 r., II UZ 31/22; z 11 października 2022 r., II UZ 22/2; z 20 października 2022 r., II UZ 19/22; z 26 października 2022 r., II UZ 20/22; z 16 listopada 2022 r., II UZ 26/22). W kolejnej sprawie w postanowieniu z 14 grudnia 2022 r., II UZ 18/22 Sąd Najwyższy podkreślił, iż nowa regulacja z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. stanowi wyjątek, który nie może być stosowany dowolnie szeroko nie tylko ze względów podmiotowych i przedmiotowych. Nowa regulacja ma na uwadze te decyzje organu rentowego, które dotknięte są rażącymi naruszeniami procedury i których konwalidacja z tej przyczyny nie jest możliwa przed sądem ubezpieczeń społecznych (sądem pierwszej instancji). Taka sytuacja

nie występuje w sprawie, gdyż jej istota sprowadza się do kwestii, kto był podmiotem zatrudniającym. Nie stwierdza się natomiast wadliwości proceduralnej, która uzasadniałaby powrót sprawy do etapu przed organem rentowym. Art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. ma na uwadze tylko sytuację ubezpieczonego, czyli osoby zdefiniowanej w art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c. oraz decyzję nakładającą na ubezpieczonego określone zobowiązanie. W tej sprawie sytuacja jest inna, bo mamy decyzję ustalającą podleganie ubezpieczeniom społecznym, skierowaną do skarżącej jako podmiotu zatrudniającego. Odwołanie przysługuje do sądu ubezpieczeń społecznych, który jest sądem powszechnym i rozpoznaje sprawę cywilną na drodze sądowej (art. 1 i 2 k.p.c.). Zadaniem sądu jest rozpoznanie sprawy (sporu) i taka jest istota zadania ujęta w art. 477¹⁴ § 1 i § 2 k.p.c. Organ rentowy staje się wówczas stroną postępowania cywilnego (pozwaną) i spór jest rozpoznawany wedle reguł procedury cywilnej, przy uwzględnieniu szczególnych regulacji (art. 459 k.p.c. i nast.), które nie oznaczają powrotu do przepisów postępowania administracyjnego. Wskazany wyżej prymat prawa materialnego, wyróżnia więc rozpoznanie sprawy cywilnej od postępowania administracyjnego. Chodzi o rozpoznanie sprawy a nie tylko o rozpoznanie odwołania od decyzji w trybie administracyjnym. Pozwany może ustalić kto jest pracodawcą (zatrudniającym). Decyzja jest wówczas pochodna (deklaratywna) od stosunku prawnego powstałego z mocy ustawy lub umowy. ZUS jest stroną stosunków ubezpieczenia i samodzielnie ustala czy zgłaszający płatnik jest rzeczywistym pracodawcą. Czyli może stwierdzić w decyzji, że inny podmiot jest faktycznym pracodawcą. Taką wykładnię i stosowanie prawa wzmocnił, a w istocie potwierdził, ustawodawca dodając do art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przepis ust. 1 pkt 1a (Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności ustalenia płatnika składek). Istotny jest też art. 38a ust. 1 tej ustawy, dodany ustawą zmieniającą z 11 maja 2017 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1027), a stanowiący, że „Jeżeli w związku z przeprowadzonym postępowaniem wyjaśniającym lub kontrolą wykonywania przez płatników składek obowiązków z zakresu ubezpieczenia społecznego zachodzi konieczność wydania decyzji, o której mowa w art. 83 ust. 1 pkt 1a, Zakład wydaje decyzję podmiotowi zgłaszającemu ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych oraz płatnikowi składek ustalonemu przez Zakład”. Ustawodawca zatem wskazuje,

że mogą być różne podmioty, czyli zgłaszający i płatnik, zatem samo zgłoszenie może być weryfikowane i pozwany może stwierdzić, że inny podmiot jest pracodawcą i płatnikiem składek.

W tej sprawie negatywna ocena zarzutów zażalenia uzasadniała jego oddalenie (art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.).

Wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego należy uznać za przedwczesny, z uwagi na to, że koszty postępowania zażaleniowego przed Sądem Najwyższym rozstrzygane są przez sąd w ramach orzeczenia kończącego sprawę w instancji (art. 108 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

[SOP]

[ał]